

Klagande

NN

Det överklagade beslutet

Centrala studiestödsnämndens
(CSN) beslut den 6 mars 2024

Saken

Omställningsstudiestöd;
arbetsomfattning och återkrav

Överklagandenämndens beslut

Överklagandenämnden avslår överklagandet.

Överklagandenämndens beslut får enligt 47 § andra stycket i lagen om omställningsstudiestöd inte överklagas.

Ärendet

NN ansökte om omställningsstudiestöd för studier på polisutbildningen vid Borås högskola under perioden 16 januari – 4 juni 2023. I sin ansökan uppgav NN att han inte ska arbeta under studieperioden och att han ansöker om omställningsstudiestöd för 100 procent av heltid, för den aktuella perioden.

CSN beviljade omställningsstudiestöd med helt stöd för vecka 3 – 22 år 2023.

CSN skickade därefter ut en kommunikering till NN och meddelade bland annat följande. Den som har helt omställningsstudiestöd måste avstå helt från arbete under studietiden. Skatteverket har meddelat att NN har haft inkomster från arbete under studietiden, februari – juni 2023. CSN uppgav att han har möjlighet att lämna uppgifter om sitt arbete under våren samt att om han inte lämnar några uppgifter så kommer CSN ändra beslutet utifrån Skatteverkets uppgifter.

NN lämnade in uppgifter till CSN och anförde i huvudsak att vissa uppgifter inte stämmer. Han bifogade en inkomstuppgift från Falu kommun av vilken det framgår att han har varit studieledig utan lön under perioden 16 januari – 31 maj 2023, men att han har tjänat 5 920 kronor under perioden 1 – 4 juni 2023.

CSN kontaktade Falu kommun, den 6 mars 2024, som bekräftade att NN hade arbetat den 1 och 2 juni 2023.

CSN beslutade därefter att ändra beslutet och beviljade omställningsstudiestöd med 75 procent av helt stöd för vecka 3 – 22 år 2023. CSN beslutade även om återkrav av omställningsstudiestöd med ett belopp om 40 480 kronor, exklusive ränta och expeditionsavgift, som betalats ut för vecka 3 – 22 år 2023, motsvarande mellanskillnaden mellan helt stöd och 75 procent av helt stöd. Av beslutets motivering framgår följande. En studerande som har ett förvärvsarbete under studietiden måste avstå från förvärvsarbetet under den tid och i den omfattning som omställningsstudiestödet ges. Till en sådan studerande får stöd därför lämnas i sådan omfattning att stödet och omfattningen av förvärvsarbetet tillsammans uppgår till högst heltid. Den som har helt omställningsstudiestöd får inte förvärvsarbeta alls under studietiden. NN har haft helt omställningsstudiestöd under perioden den 16 januari – 4 juni 2023. Skatteverket har meddelat att han har haft arbetsinkomster under studietiden. NN har lämnat uppgifter om att han har arbetat i genomsnitt 1,9 procents omfattning under studietiden då han arbetade den 1 och 2 juni 2023. CSN bedömer därför att han har haft rätt till 75 procent av helt stöd under perioden. NN har därmed fått för mycket omställningsstudiestöd utbetalat för vecka 3 – 22 år 2023 och ska betala tillbaka det omställningsstudiestöd han har fått felaktigt.

NN överklagade beslutet och anförde bland annat följande. Han var i kontakt med CSN innan han meddelade sin chef om han kunde jobba den 1 och 2 juni 2023. Handläggaren upplyste honom om att det inte borde vara några problem, eftersom det bara handlade om två dagar, men att han eventuellt skulle bli tvungen att betala igen den summa som han skulle tjäna dessa två dagar. Han bad CSN att anteckna detta för att undvika eventuellt negativa resultat i efterhand. Utifrån CSN:s råd och stöd meddelade han därefter sin chef att han kunde jobba. Han arbetade sammanlagt 16 timmar och fick en inkomst på 5 920 kronor under perioden den 1 – 4 juni 2023. Han anser att hans förvärvsarbete ska definieras som ett fåtal antal timmar och bör därför inte återkrävas då tiden han har arbetat under perioden motsvarar 1,9 procent av en heltid. Han har en stark vilja att göra rätt, men att dessa två dagar ska innebära att han blir skyldig att återbetala 41 535 kronor är inte proportionerligt. Det framgår att CSN har gjort bedömningen att han studerat endast på 75 procent, vilket inte stämmer eftersom han har studerat 100 procent under perioden. Han anser att beslutet bör ändras och återbetalningskravet makuleras alternativt att han får betala en proportionerlig summa för det missförstånd som skett. Om återkravet kvarstår behöver han göra upp en återbetalningsplan då han just nu har en "lärlingslön" på 15 000 kronor i månaden, innan skatt.

CSN överlämnade överklagandet och handlingarna i ärendet samt upplyste om att myndigheten inte funnit skäl att ändra det överklagade beslutet.

Nämnden inhämtade därefter ett yttrande från CSN:s rättsavdelning, som framförde bland annat följande. Omställningsstudiestödets storlek bestäms i förhållande till omfattningen av den studerandes studier och förvärvsarbete. Stöd får endast lämnas med vissa angivna delar av helt stöd, 75 procent av helt stöd, 60 procent av helt stöd, 50 procent av helt stöd, 40 procent av helt stöd eller 20 procent av helt stöd. En studerande som förvärvsarbetar under studietiden måste vidare avstå från förvärvsarbetet under den tid och i den omfattning som omställningsstudiestöd ges. En studerande får därför stöd i sådan omfattning att omställningsstudiestöd och omfattningen av förvärvsarbetet tillsammans uppgår till högst heltid. NN har

ursprungligen ansökt om och beviljats omställningsstudiestöd på heltid under hela studieperioden. Stöd har också utbetalats i enlighet med hans ansökan. Eftersom NN har arbetat under studiestödsperioden har han vid en genomsnittsbereäkning dock endast rätt till omställningsstudiestöd med 75 procent av helt stöd. Han har alltså fått för mycket omställningsstudiestöd utbetalt. Omställningsstudiestöd som betalats ut felaktigt eller med för högt belopp på grund av att den studerande har förvärvsarbetat i en större omfattning än den som lagts till grund för beräkningen av stödet ska inte återkrävas om omfattningen av arbetet endast varit *ett fåtal timmar* mer.

Överklagandenämnden för studiestöd har i ett vägledande avgörande beslutat att arbete i en omfattning som motsvarar i genomsnitt 8,42 procent under studiestödsperioden inte kan anses som ett sådant fåtal antal arbetade timmar som medför att återkrav inte ska ske. Av utredningen i det aktuella ärendet framgår att NN har beviljats omställningsstudiestöd med helt stöd, men att han har arbetat 16 timmar, vilket motsvarar 1,9 procent under studieperioden. CSN anser visserligen att förvärvsarbete som motsvarar 1,9 procent under studieperioden är en låg andel arbete. Enligt CSN:s mening bör emellertid begreppet *ett fåtal timmar* avse förvärvsarbete med en andel som endast motsvarar enstaka arbetade timmar under en studieperiod. CSN anser således inte att ett arbete i en omfattning som motsvarar 1,9 procent under studieperioden kan anses vara arbete under ett fåtal timmar som medför att det som betalats ut med för högt belopp inte ska krävas tillbaka. Eftersom NN har fått för mycket omställningsstudiestöd utbetalt finns det grund för återkrav av motsvarande belopp. CSN anser inte heller att omständigheterna i ärendet är sådana som innebär att det finns synnerliga skäl att efterge återkravet. Överklagandet bör därför avslås.

NN har fått möjlighet att lämna synpunkter på CSN:s yttrande, men han har inte hörts av.

Författningsbestämmelser

Av 17 § lagen (2022:856) om omställningsstudiestöd framgår följande.

Omställningsstudiestödets storlek bestäms i förhållande till omfattningen av den studerandes studier och förvärvsarbete. Omställningsstudiestöd lämnas med

1. helt stöd vid studier på minst heltid,
2. 75 procent av helt stöd vid studier på minst 75 procent men mindre än 100 procent av heltid,
3. 60 procent av helt stöd vid studier på minst 60 procent men mindre än 75 procent av heltid,
4. 50 procent av helt stöd vid studier på minst 50 procent men mindre än 60 procent av heltid,
5. 40 procent av helt stöd vid studier på minst 40 procent men mindre än 50 procent av heltid, och
6. 20 procent av helt stöd vid studier på minst 20 procent men mindre än 40 procent av heltid.

En studerande som har ett förvärvsarbete under studietiden måste avstå från förvärvsarbetet under den tid och i den omfattning som omställningsstudiestöd ges. Till en sådan studerande får stöd därför lämnas i sådan omfattning att stödet enligt

första stycket och omfattningen av förvärvsarbetet tillsammans uppgår till högst heltid.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela ytterligare föreskrifter om beräkning av omställningsstudiestödets omfattning.

Av 31 § lagen om omställningsstudiestöd framgår följande. Omställningsstudiestöd beviljas efter ansökan. En studerande får begränsa sin ansökan till att avse endast omställningsstudiebidrag.

Av 39 § lagen (2022:856) om omställningsstudiestöd framgår följande. En studerande som har beviljats omställningsstudiestöd ska till Centrala studiestödsnämnden anmäla en sådan ändring av sina förhållanden som har betydelse för att få omställningsstudiestöd eller för stödets storlek.

Av 40 § lagen om omställningsstudiestöd framgår följande. Om en studerande har fått omställningsstudiestöd felaktigt eller med för högt belopp på grund av att han eller hon har förvärvsarbetat i en större omfattning än den som lagts till grund för beräkningen av stödet, ska det som betalats ut för mycket krävas tillbaka.

Om någon i annat fall än som avses i första stycket genom oriktiga uppgifter eller genom att inte fullgöra sin uppgifts- och anmälningsskyldighet eller på något annat sätt har orsakat att omställningsstudiestöd lämnats felaktigt eller med för högt belopp, ska det som betalats ut för mycket krävas tillbaka. Detsamma gäller om någon på annat sätt fått stöd felaktigt eller med för högt belopp och insett eller borde ha insett detta.

Om det finns synnerliga skäl, får ett krav på återbetalning enligt första eller andra stycket helt eller delvis avstås.

Av 40 § förordningen (2022:857) om omställningsstudiestöd framgår följande. Med undantag från det som anges i 40 § första stycket lagen (2022:856) om omställningsstudiestöd ska omställningsstudiestöd som betalats ut med för högt belopp på grund av att omfattningen av förvärvsarbetet varit större än den som legat till grund för beräkningen av stödet enligt 17 § samma lag inte återkrävas om omfattningen endast varit ett fåtal timmar mer.

Centrala studiestödsnämnden får meddela närmare föreskrifter om förutsättningarna för att inte kräva tillbaka omställningsstudiestöd enligt första stycket.

Av 6 kap. 2 § CSNFS 2022:5 framgår följande. För en studerande som förvärvsarbetar i olika omfattning under olika delar av en studiestödsperiod beräknas rätten till omställningsstudiestöd enligt 17 § andra stycket lagen (2022:856) om omställningsstudiestöd utifrån arbetets genomsnittliga omfattning under denna period.

Överklagandenämndens bedömning

NN uppger sig ha fått felaktig eller bristfällig information från CSN. Någon sådan brist i handläggningen som skulle föranleda åtgärder från Överklagandenämnden på formella grunder, såsom återförvisning eller liknande har dock inte framkommit.

Den fråga som ska prövas i ärendet gäller samordning mellan förvärvsarbete och omställningsstudiestöd samt återkrav av omställningsstudiestöd.

Av utredningen i ärendet är klarlagt att NN har sökt och beviljats omställningsstudiestöd med helt stöd, men att han har arbetat motsvarande 1,9 procent under studieperioden. NN har anfört att han anser att hans förvärvsarbete ska definieras som ett fåtal antal timmar och att det som betalats ut med för högt belopp inte ska krävas tillbaka.

Överklagandenämnden konstaterar att enligt 17 § lagen om omställningsstudiestöd lämnas omställningsstudiestöd med helt stöd, 75 procent av helt stöd, 60 procent av helt stöd, 50 procent av helt stöd, 40 procent av helt stöd samt 20 procent av helt stöd, och att något undantag till denna författningsbestämmelse inte finns. NN, som sökt omställningsstudiestöd för hela studiestödsperioden, har därmed arbetat i sådan omfattning under studieperioden att han vid en genomsnittsbereäkning, med stöd av CSN:s föreskrift i 6 kap. 2 § CSNFS 2022:5, endast kan beviljas omställningsstudiestöd på nivån med 75 procent av helt stöd. Han har därför inte rätt till omställningsstudiestöd i större omfattning än vad CSN har beslutat.

NN har därmed fått omställningsstudiestöd med för högt belopp, eftersom han förvärvsarbetat i högre grad än vad som lagts till grund för beräkningen av stödet.

Frågan är därmed om det omställningsstudiestöd som betalats ut med för högt belopp ska återkrävas.

Av förarbetena till 40 § lagen om omställningsstudiestöd (prop. 2021/22:176 s. 246) framgår bland annat följande. "Omställningsstudiestödet har inte någon behovsprövning gentemot egen inkomst på samma sätt som till exempel finns i studiemedelssystemet (5 kap. 1 § första stycket studiestödslagen). Därmed är den enskilt viktigaste grunden för återkrav inom studiemedelssystemet, att studerande har haft inkomster över inkomstgränserna, inte aktuell inom omställningsstudiestödet. I stället bedömer regeringen det lämpligast att det införs en återkravs bestämmelse med innebörden att en studerande som har fått omställningsstudiestöd felaktigt eller med för högt belopp på grund av att han eller hon under studietiden har förvärvsarbetat i en större omfattning än den omfattning som lagts till grund för beräkningen av omställningsstudiestöd, kan få återkrav. Ett fåtal timmars extra arbete kommer i praktiken att kunna innebära att rätten till omställningsstudiestöd förändras på ett betydande sätt. Det kan till exempel vara svårt för en enskild stödmottagare att i vissa fall veta på förhand exakt hur mycket arbete som kommer att bli aktuellt under studietiden. Återkrav bör därför inte vara aktuellt för den som enbart arbetat ett fåtal timmar mer än han eller hon tidigare har anmält till CSN. Belopp som betalats ut felaktigt på grund av arbete i begränsad omfattning under samma tid och omfattning som studier med omställningsstudiestöd bedrivs, bör inte

krävas tillbaka. Regeringen anser att bestämmelser om att belopp i vissa fall inte ska krävas tillbaka lämpligen bör finnas på förordningsnivå eller, efter bemyndigande, i föreskrifter av CSN, med stöd av restkompetensen”.

I författningskommentaren till 40 § lagen om omställningsstudiestöd, prop. 2021/22:176 sid. 503 anges följande. ”Första stycket innehåller en bestämmelse om att omställningsstudiestöd ska återkrävas om den studerande har fått stöd felaktigt eller med för högt belopp på grund av att han eller hon har arbetat i en större omfattning än den omfattning som lagts till grund för beräkningen av stödet enligt 17 §. Någon prövning av om den studerande har orsakat eller haft insikt om den felaktiga utbetalningen ska inte göras.”

Det finns således inget utrymme för god tro eller liknande när det gäller återkrav på grund av att någon arbetat i högre omfattning än vad som angivits i ansökan. Det finns dock möjlighet att inte återkräva för mycket utbetalt omställningsstudiestöd om den studerande endast arbetat ett fåtal timmar under studieperioden.

Begreppet ett fåtal timmar bör avse förvärvsarbete med en andel som endast motsvarar enstaka arbetade timmar under en studieperiod. Vid bedömningen av om den studerande endast arbetat ett fåtal timmar mer än vad som lagts till grund för rätten till stödet så måste ordalydelsen om ett fåtal timmar bedömas i relation till vad sökanden angett om arbetet i sin ansökan, arbetets omfattning samt studieperiodens omfattning.

NN har angett i sin ansökan att han inte ska arbeta alls. I en sådan situation bedömer Överklagandenämnden att utrymmet för att underlåta återkrav, på grund av att någon endast arbetat ett fåtal timmar mer än vad han eller hon angett i ansökan, är mer begränsat än om den studerande både arbetat och uppburit omställningsstudiestöd på deltid.

NN har arbetat 16 timmar under några dagar i början av juni under studieperioden. Den av NN genomsnittliga arbetade tiden under studiestödsperioden, 1,9 procent, är visserligen en låg andel arbete. Begreppet ett fåtal timmar bör dock avse förvärvsarbete med en andel som endast motsvarar just enstaka arbetade timmar under en studieperiod. Överklagandenämnden bedömer således att ett arbete under studieperioden om 16 timmar vilket, vid en genomsnittsberäkning över hela perioden, endast motsvarar 1,9 procent inte kan vara ett fåtal timmar för den som angett att han eller hon inte ska arbeta alls. NN ska därför i enlighet med 40 § första stycket lagen om omställningsstudiestöd vara återbetalningsskyldig för det som betalats ut för mycket.

Grund för återkrav finns därför. För att återkrav ska kunna efterges krävs att det finns synnerliga skäl, det vill säga ytterst speciella omständigheter. Vad som framkommit i ärendet utgör, enligt Överklagandenämndens mening, inte sådana omständigheter som kan utgöra synnerliga skäl för eftergift. Överklagandet ska därför avslås.

Robert Dalman

Ulrika Hellgren

Beslutet har fattats av Eva Gullfeldt, ordförande, Robert Dalman, myndighetschef, samt ledamöterna, Colin Andersson, Olof Edling, Staffan Ingmanson, Gunilla Lavås, Jessica Levin och Helena Söderberg.

Föredragande: Ulrika Hellgren

Kopia till CSN och CSN:s rättsavdelning